

A fővárosi bérpaloták rabszolgáinak „otthon“-ai.

Lakásriport néhány budapesti házfőlügyelői oduról. — Szöveg sötét képekkel és sötét képek szöveg nélkül.

A faágak között készített fészekalakásoktól, az ősember barlanglakásaitól nagy utat futott meg az emberiség, amíg a fejlődés megteremtette a modern bérházakat. Orvosok és társadalomtudósok egyértelműen hangoztatják a lakások közegészségügyi fontosságát és nincsen senki, aki tagadná, hogy a lakás sulyos és nagyon jelentős kihatással van az ember életkörülményeire, a szociális erkölcsökre és az egészségre. Az egészséges, tiszta, szép, világos, száraz és levegős otthon azonban a munkások számára ma is csak elérhetetlen álom — Magyarországon. Méginkább Budapesten. A szűk, egészségtelen és gondozatlan utcákban fölépített, egymásra zsufolt, levegőtlen és sötét udvaru bérpaloták minden higiéniát megcsufoló odú az egészség legnagyobb veszedeleméi. A háború és a városházi kurzusuralom alatt számottevő építkezés nem volt és a Budapesten állandósult lakáshiány a legszörnyűségesebb lakásnyomorúsággá fokozódott. A lakásuzsora, a lakáshiány kihasználása a fővárosi házfőlügyelőkkel szemben dühöng a legerősebben. Köteket kellene teleírni, ha hangot akarunk adni annak a rengeteg keserűségnek, amely Budapest házfőlügyelőit eltölti.

A kötelességek.

Egy bírósági ítélet indokolása nemrég mondotta ki, hogy „a házfőlügyelő a lakók alkalmazottja“, de hivatalos megállapítás nélkül ma úgy irhatnánk körül a házfőlügyelő meghatározását, hogy „a házfőlügyelő a háziur fizetés nélküli rabszolgája“. A hatóságoktól kiadott rendeletek özöne egész sereg díjazás nélkül maradt sulyos kötelességet, rengeteg munkát és éjjelre-nappalra egyformán vonatkozó terhet ró a házfőlügyelőre. A rendőri fölügyelet alá helyezett házfőlügyelők csaknem közszolgaszámba mennek. Amellett, hogy kénytelen-kelletlen a lakók személy- és vagyonbiztonsága egyrészt az őrei, a házban és a ház körül elvégzendő munkához szükséges és a házra való kiadásait sem fődözi a megállapított százalékos „javadalmazás“-uk. Éjjel-nappal tartó testelő munka után sehol sem találunk megfelelő ellenértékre. Az áldatlan lakásnyomorúság következtében bőséges jelentkező akad minden lakásra, még ha házfőlügyelői kötelességek is járulnak hozzá. Az élet lüktetése nem áll meg és a fiatal házások minden munkát vállaltak, csak hogy lakáshoz jussanak. Ezt a lakásüzemeltetést a háziurak a legkegyetlenebbül kihasználják. A házban elvégzendő kisebb javítási munkák mellett az összes házilag elvégezhető renoválási munka is a házfőlügyelő kötelessége lett, természetesen díjazás nélkül, ami alól nagyon ritka a kivétel. Ezenkívül a házfőlügyelőnek föl kell járnia a háziurhoz takarítani, mosogatni, surolni, vasani, esetleg még főzni is, nevétség kolduspénzekért. Mindez a lakásért, ami a háziurak szerint ma a legnagyobb szó Budapesten. Aki nem pariroz, annak elsejére kezébe nyomják a fölmondó levelet és mehet családjával és butorkájával a vigasztalan és reménytelen kálváriás utra, — lakást keresni. Százával akad jelentkező és ez a fegyver olyan itókártya a háziurak kezében, ami előtt a házfőlügyelő minden emberi önértetének be kell adni a derekát. Nézzük meg hát, milyenek ezek a jutalomba adott „lakás“-ok, amelyekért érdemes elviselni a rabszolgaság és a cselédsors ármát.

A jutalom.

Eppen a lakásnyomorúság következtében a budapesti háziurak egyrésze még a házmesteri akaszt is elvonta a házfőlügyelő elől, ezeket kiadta és bekényszerítette őket olyan odukba, amelyek mindenre alkalmasak lehetnek, csak emberi lakás céljaira nem.

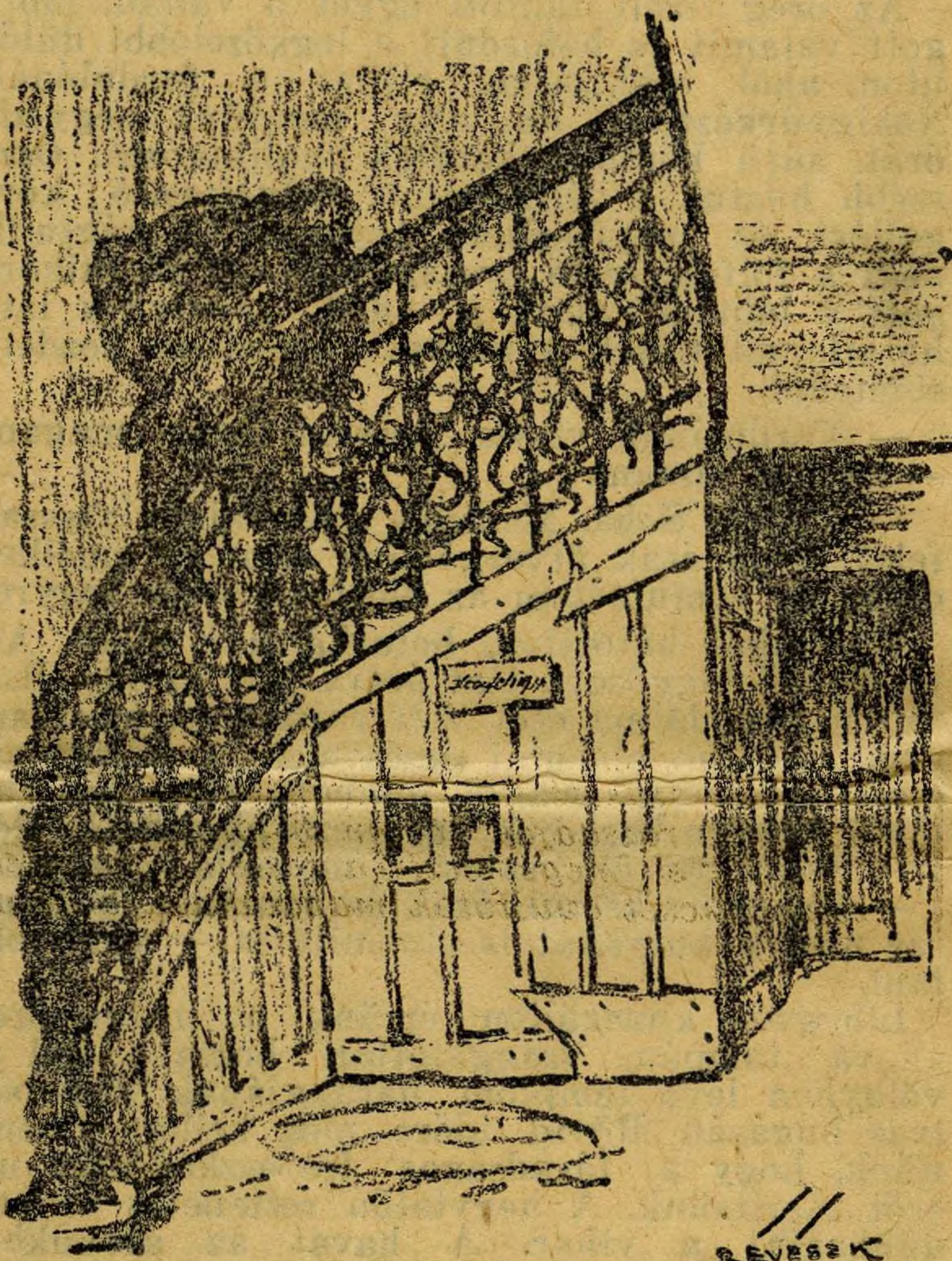
Ötletszerűen, minden tervszerűség nélkül a főváros két utcáját látogattuk meg és különféle ürügyekkel megnéztük a házfőlügyelői „lakás“-okat. Alig egyórai sétánk eredményeit adjuk itt és ez a néhány kikapott kép, amelyek éppen azért, mert ötletszerűen és nem tendenciósan vannak összeállítva, az átlagot adják, sejtetni engedik, hogy hol lehet a mélypont... A házfőlügyelők, akiket meglátogattunk, nem sejtették célunkat, de elég volt néhány résztvevő, meleg, érdeklődő szó ahhoz, hogy csaknem észrevétlenül megkapjuk azokat a vonalakat, amelyek vázlatainkhoz szükségesek voltak. Révész Kornél elvtárs avatott kezű rajzai bizonyára pótolják majd a rajzokból azokat a hiányokat, amelyek a riportert ceruzájában maradtak.

A hatszobás lakások alatt.

Nagymező-utca 52. A kapu alatt és a folyosón domborművű, festett és mintázott díszítmények. Allati, növényi, emberi alakok, dusan burjánzó tagozatok, nyájas, pufók formák, valami tulságos jóllakottság. A folyosó végén a falba mélyesztve, ornamentálisán kiképzett keretben egy 3 1/2 méteres szoborcsoporthoz. Erős, megkapó, külsőséggel fokozott tartalmi hatás, mozgalmasság, gazdagság, nehéz

pompa, a nehéz és kiélt barokk gipszromantikája. Az udvar felől a ház belseje szép térhatással, mindenütt dísz, zsákmány a legelni kívánó szemnek, amellet valami előkelő zárkózottság. „Jó népek laknak itt“ — páváskodja a ház minden szöglete. És a házfőlügyelői lakás? Hát igen, az is van. Az üzletektől könnyű rabitzfallal elválasztott, 2 1/2 méter széles, 5 méter hosszú helyiség, amelynek nincs ablaka. Ezzel szemben van 3 ajtaja. Ebből egy nyaktörő, szűk vasesigalépeső víz föl a mennyezetig, ahol egy kétszer kétméteres betonrozott cella van konyhának kinevezve. Ha nyújtózunk egyet, elérjük a tetejét. Amde ezzel szemben egy tenyérnyi lukedli képében már ablak is van. A dohos, szellőzhetetlen helyiségekben állandó a sötétség. Délelőtt 1/2 11 óra van, amikor itt járunk, de ha a tüzhely ajtajából nem doálna szét a tűz néhány fénypásztát, hát a kezünket sem látnánk. A villanynek állandóan égnie kell. Minden hónapban több mint 100.000 korona a villanyszámla, egy negyedévre a lakbérék után járó százalékok összege az egész házból 180.000 korona. Ez a házfőlügyelői lakás. Milyen másként festenek most a stukatur pompás díszítései, milyen hazugok és élvezhetetlenek a pufók figurák...

Gróf Zichy Jenő-utca 45. A házfőlügyelői lakás így fest:

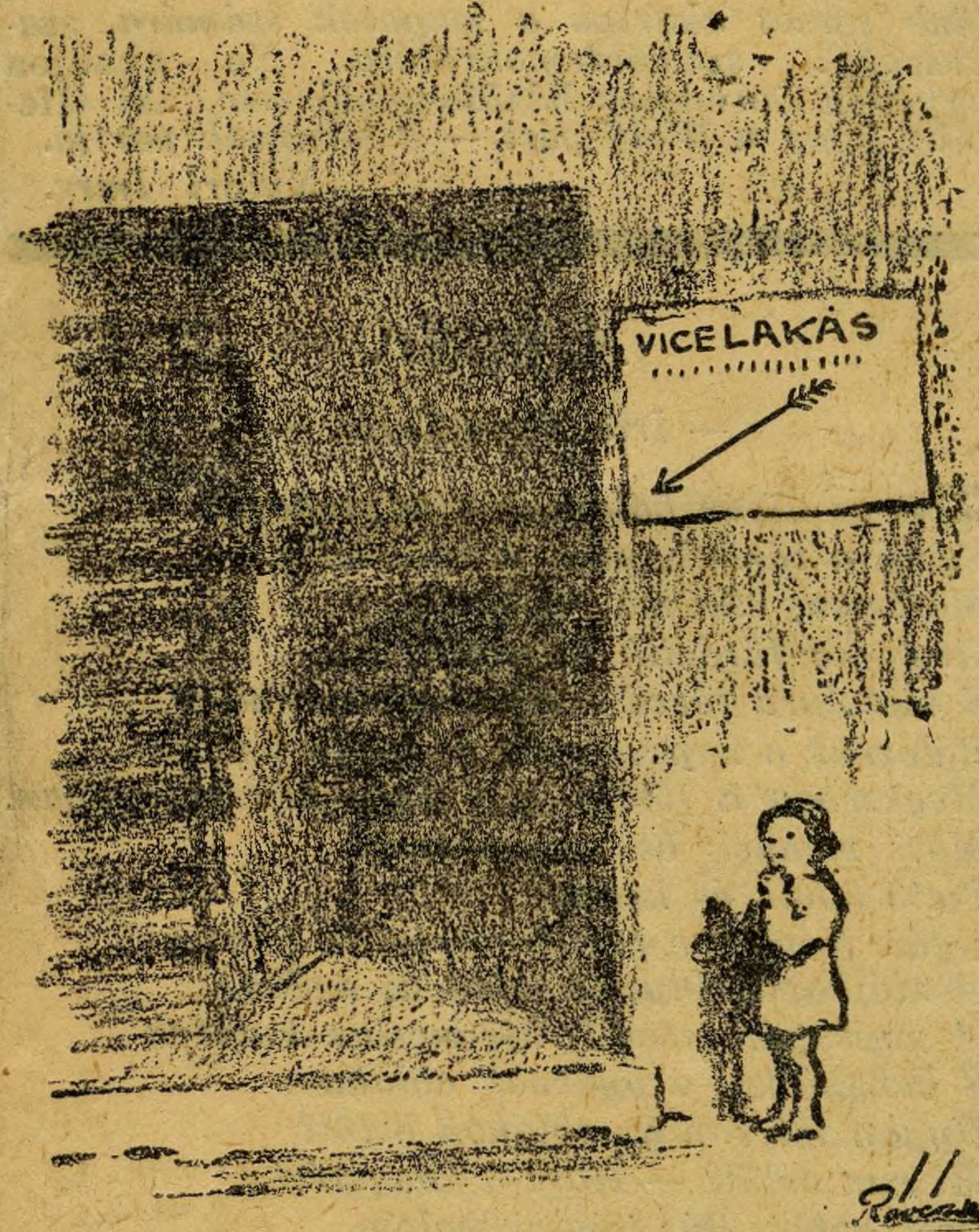
A képen látható kis táblára eredetileg (ugy látszik, tévedések elkerülése végett) ez a szó van pingálva, szépen kiképzett betűkkel: *Házmester. Igen, ez nem a söprök, kotrószerszámok és egyéb tárgyak raktára, hanem a házfőlügyelői lakás, az összes mellékkeliségekkel együtt.* A kommentálást, úgy hisszük, nyugodtan rábizhatjuk a rajzra. Csak azt szeretnénk megkérdezni a kerületi tisztai főorvos urtól, hogy *emberi lakás céljaira alkalmasnak találja-e a fabódét?* Egy másik illetékes urtól affelől érdeklődünk, hogy *tűzbiztonsági szempontból nem agályos-e ez a fakalítká a lépcsőház alatt?*

Nagymező-utca 41. A házfőlügyelő Szolnoki Antal. Kijrjuk a nevét, neki már ugyis mind egy. 1907 március 14-ike óta házfőlügyelősködött ebben a házban és most 58 éves ősz fejjel kirugják, mert *sérves és nem bírja már a munkát olyan frissen, mint kellene.* Az ok, már úgy értjük, a hivatalos ok? Elvették a pincéjét. Tiltakozott. Birói végzés: április 15-ig költözzön ki, különben karhatalom, stb. Az új házfőlügyelő, már üzenget neki, hogy előbb menjen ki, mert neki már kell a lakás. Tizennyolc évi robot után jó Szolnoki Antal ősz élet és osztályostársával és kis holmijával együtt az utcára kerül. A „lakás“ pedig egy 2 méter 60 centiméter széles, 5 méter hosszú, csunya kis helyiség, *ablaka nincs...* ellenben két ajtaja van... Biztonság okaért még a februári negyedét sem fizették ki neki. Beszélgetés közben megtudjuk, hogy a keresztény-szociális „alap“-on szervezkedett házfőlügyelők közé tartozik. Elmondja, hogy mennyi járulékot fizetett, de még csak jogi védelmet sem kapott tőlük. Fogadkozik, hogy előttük tépi szét a tagsági könyvet. „Svindli az egész — mondja —, hiába beszélnek nekem akármit, csak a szocialisták vannak a szegény ember mellett“. És a szervezet címe után érdeklődik.

Az udvar szintje alatt.

Gróf Zichy Jenő-utca 36. Modern bérpalota. Az udvarban egy hivalkodó tábla: „Vicealakás a pincében“. És nehogy eltévedjünk az irányt,

gunyos vihogással egy vörös nyíl mutatja az irányt — a föld alá.

Nyaktörő ut következik. Teljes vak sötétségben 17 lépcsőfokon megyünk lefelé. Ott se látunk semmit. Tapogatózunk. Négy faskamra léceit érezzük, vagy 8—10 métert botorkálunk előre, amikor egy vastag csöbe ütközünk — a kanális. Lassan tájékozódni kezdünk. Derengő fényt látunk. Néhány nyílás a kanális csöve fölött. Föltekintünk. *Az udvar szintje alatt vagyunk.* Egy 20 centiméter széles szelelőnyílás. Még néhány méter és egy inkább sejtett, mint látott ajtó előtt kalapácsolást hallunk. Szemünk megszokja a homályt, némi ügyetlenkedő tapogatózás után megtaláljuk a kilincset. Benyitunk.

- A házfőlügyelőt keresem.
- Én vagyok. Mi tetszik?
- Ez a lakása.
- Igen.

Három és félméter széles, ugyanilyen hosszú alacsony mennyezetű helyiség. A villany mellett körülnézünk. Egy cipészpangli, asztal, két szék, egy ágy, egy szekrény és épp annyi hely marad, hogy egymással szemben állva diskurálhatunk. Az egyik falon valami szürke, félhomályos fény tör elő. A világítóudvar aljához vezetett ajtóra ablak van vágva. *Az ágyon egy csecsemő piheg.* A sarokban egy takaréktűzhely, mellette egy riadtszemű asszony.

- Kit tetszik keresni?
- Ikszipzilont.
- Nem lakik itt!
- Köszönöm. Jónapot!

Fojtó dohszag, jobb menekülni. De *ők itt élnek, a gyermek itt nevelődik.* A rossz, billegő téglákon visszabotorkálunk a napvilágra. Egy házbelitől megtudjuk, hogy a „vice“ csak henegecs, nincs itt házfőlügyelő. Illetve a vice az. *A házfőlügyelői lakást bérbeadta a háziur.*

És amikor a föld alól, a vaksötét lyukakból kibujnak a napvilágra, hogy a 4—5—6 szobás, selyemmel bélelt lakások piszkát és szemetét elhordják, a ládában — mondják — megzördülnek a borosüvegek, a jóillatú parfümtégelyek, hogy hirt adjanak arról a másik életéről, amely sohasem lesz az övék. Este és éjjel leszűrődnek az emeletről a zongora és a hegedű hangjai, néha a táncoló párok dobogását is hallják, itt-ott már a rádió zenél a milánói és párisi operából, ők csak a pincében tanyázó patkányok és egerek surrogását hallják. És amint az állandó villanyvilágítástól könnyező szemek kel, napfénytől nem érintett sápadt, vértelen arccal a csengő kegyetlen berregésére hajnalban kizökkennek rossz vacskaikról, hogy kapu nyissanak, szines és kacér topánkáiban, ingerlő testszínharisnyákban, a formákat kibontó feszülő selyemruhákban ellibenek előttük a jószagu és fehértestű nők, trillázva, kacagva kísérik finom bókjain, vagy néha mámoros fejjel, harsányan hahotázva és megcsapja őket a külön élet szele, föltorkollik beléjük ember-voltuk és zug a fejükben a kérdés: *Miért?* Aztán zsebregrürik a szakadt, hiányos ezerkoronást, amelyért semmit sem vásárolhatnak és visszabujnak a föld alá, odukba, mint a modern barlanglakók, a rugnivaló kutyák — a házfőlügyelők...

A fővárosi választásokra a kurzus éppen őket akarja spicli- és kortesszolgálatra fölhasználni, éppen őket környékezik meg a nyájaszavú és különben sohasem látott „nagyságák és méltóságák“ a wolffi lista érdekében. *Házfőlügyelők! Ne feledjétek, hogy a hetedik évét taposó városházi kurzus egyetlen olyan rendeletet sem bocsátott ki, amely fáradságos munkátokért megfelelő díjazást állapított volna meg. Ne feledjétek, hogy a kutya sem törődött veletek, hogy milyen odukban rothadtok. Ne feledjétek, hogy egyetlen lakást sem építettek.*